

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่สุดในบรรดาสถาบันต่างๆ ในสังคม เราจะพบครอบครัวในทุกสังคมมนุษย์และในทุกกาลเวลา ครอบครัวปรากฏขึ้นพร้อมกับการปรากฏของมนุษยชาติ มนุษย์ทุกคนจะต้องเกิดและเติบโตในครอบครัว ครอบครัวจึงเป็นหน่วยทางสังคมที่เล็กที่สุดและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดแนบแน่นที่สุด (สุพัตรา สุภาพ : 2547)

นับตั้งแต่อดีตในทุกๆ วัฒนธรรมทั่วโลกมีสิ่งหนึ่งที่เหมือนกันคือ มนุษย์เรียนรู้โดยธรรมชาติที่จะอยู่ร่วมกันในลักษณะ "ครอบครัว" ครอบครัวจึงเป็นสถาบันทางสังคมสถาบันแรกที่มีมนุษย์มาอยู่ร่วมกันและเป็นสถาบันขั้นมูลฐานของมนุษย์ที่เป็นองค์ประกอบหลักของชุมชน สังคม และประเทศชาติ ครอบครัวจึงมีความสำคัญมาก เพราะลักษณะและคุณภาพของสถาบันครอบครัวนั้นเป็นเครื่องบ่งบอกถึงทรัพยากรมนุษย์ว่ามีมาตรฐานเพียงพอและสามารถพัฒนาประเทศได้มากน้อยเพียงใด

แต่จากปรากฏการณ์ด้านความเจริญของประเทศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วของไทยในปัจจุบันนั้น ได้ส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสถาบันครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ปรากฏการณ์ความรุนแรงในครอบครัวนับวันจะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยแสดงออกมาในรูปแบบของปัญหาต่าง ๆ ดังเช่น ปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาการทารุณกรรมในครอบครัว และปัญหาที่สำคัญอีกปัญหาหนึ่งที่ยังคงอยู่คู่กับสังคมไทยนับแต่อดีตถึงปัจจุบันนั่นคือ ปัญหาสามีมีภรรยาอื่น ซึ่งในรูปแบบหนึ่งของความรุนแรงในครอบครัว (มูลนิธิเพื่อนหญิง : 2546) โดยคนทั่วไปมักไม่ทราบว่ามีภรรยาอื่นนั้นก็จัดเป็นความรุนแรงในครอบครัวเช่นกัน เพราะการที่สามีนอกใจไปมีภรรยาอื่นนั่นถือเป็นการทารุณจิตใจแก่ผู้เป็นภรรยาหลวงอย่างที่สุด ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับครอบครัวในสังคมไทยเป็นจำนวนมาก

เป็นที่น่าสังเกตว่า “ปัญหาสามีภรรยาหย่าร้าง” นั้นจัดเป็นปรากฏการณ์ที่มีความเฉพาะในสังคมไทย เพราะในต่างประเทศไม่เคยพบว่ามีการศึกษาเรื่อง ภรรยาหย่าร้าง (Mistress) โดยตรง แต่มีการศึกษาถึงปัญหาความสัมพันธ์นอกสมรส (Extramarital Affairs) ซึ่งหมายถึง การมีเพศสัมพันธ์ชั่วคราวแล้วเลิกกันไปไม่ได้มีการส่งเสียเลี้ยงดูอย่างจริงจัง เราจะพบวัฒนธรรมทางเพศเช่นนี้เป็นจำนวนมากในสังคมตะวันตก (นางพะงา ลิมสุวรรณ : 2537) จากงานสำรวจของ Psychology Today พบว่า ผู้ชายร้อยละ 40 และผู้หญิงร้อยละ 31 เคยมีเพศสัมพันธ์นอกสมรสและส่วนใหญ่มีเพศสัมพันธ์โดยไม่มีความรัก สำหรับประเทศไทยนั้น ได้มีผู้ทำการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาสามีภรรยาหย่าร้างไว้หลายท่าน เช่น งานวิจัยของ พ.ญ. นางพะงา ลิมสุวรรณ ที่ศึกษาถึงสาเหตุการมีภรรยาหย่าร้างในชายไทย 20 ราย พบว่า ผู้ชายที่มีภรรยาหย่าร้างพบได้ทุกระดับการศึกษาและอาชีพ และมักเกิดจากความใกล้ชิดเป็นสำคัญ และการศึกษาของ พ.ญ. ประภา ชัยสินทรพ ที่ได้ทำการสำรวจโดยส่งคนออกสัมภาษณ์ประชากรในกรุงเทพฯ 160 คน พบว่า ผู้ชายร้อยละ 23.75 ยอมรับว่าตนเองมีภรรยาหย่าร้างและร้อยละ 55 ที่ยอมรับว่าเคยคิดจะมีภรรยาหย่าร้าง และจากการศึกษาของ น.พ. สุชาติ พหลภักย์ เกี่ยวกับสาเหตุของปัญหาในชีวิตสมรส 115 คู่พบว่า ปัญหาที่สำคัญอันดับแรกคือ การนอกใจของคู่สมรส (ผู้จัดการรายสัปดาห์ 24 กรกฎาคม 2546) จากงานวิจัยข้างต้นดังกล่าวทำให้มองเห็นภาพ ปรากฏการณ์ของปัญหาได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่า เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในสังคมไทย

กล่าวได้ว่ารากเหง้าของปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นมีรากฐานมาจากโครงสร้างของสังคมไทยเองที่อยู่ในบริบท “วัฒนธรรมพ่อเป็นใหญ่” (Patriarchal Culture) (งามพิศ สัตย์สงวน : 2545) และวัฒนธรรมทางเพศที่เปิดโอกาสให้ผู้ชายไทยมีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่ต้องรับผิดชอบและนิยมการมีเพศสัมพันธ์ฉาบฉวยนอกสถาบันการสมรส (กอบกุล อิงคุทานนท์ : 2537) แม้ในทางกฎหมายสังคมไทยจะเปลี่ยนมายึดถืออาระบบ “หัวเดียวเมียเดียว” เพื่อให้สอดคล้องกับสากล แต่ในทางพฤติกรรมนั้น ผู้ชายไทยยังคงสืบทอดกรอบทัศนคติดั้งเดิมเอาไว้อย่างเหนียวแน่น ความเชื่อที่ว่าผู้ชายมีความต้องการทางเพศสูงทำให้สังคมเห็นว่าการไปปลดปล่อยอารมณ์ใคร่นอกบ้านเป็นเรื่องธรรมดา ดังนั้น ผู้ชายมากเมียในสังคมไทยจึงเป็นเรื่องธรรมดา

“ภรรยาหย่าร้าง” จึงถือเป็นเรื่องธรรมดาของครอบครัวไทยสมัยโบราณ เนื่องจากรูปแบบการมีเมียน้อยอยู่บนพื้นฐานหลายประการ บ้างก็จำเป็นต้องมีเพราะเจ้านายพระราชทานหรือประทานให้ บางครั้งก็เพราะฝ่ายหญิงหวังพึ่งพาอาศัยฝ่ายชายไม่ว่าจะในเชิงเศรษฐกิจหรือสังคม แต่ก็มีบ้างที่เกิดขึ้นเพราะความต้องการทางเพศ แต่ไม่ว่าชายผู้นั้นจะมีภรรยาสักกี่คนก็จะนำเข้ามาอยู่ภายใต้หลังคาเรือนเดียวกัน โดยมีภรรยาหลวงเป็นผู้ดูแลด้วยจิตใจโอบอ้อมอารี มีเมตตา เสมือนเป็นพี่น้องกัน ครอบครัวจึงอยู่ด้วยความสงบสุข ไม่กลายเป็นปัญหาความรุนแรงที่ทำลายความมั่นคงของครอบครัว ดังเช่นในปัจจุบัน

ม.ร.ว คึกฤทธิ์ ปราโมช (2527) (อ้างในกอบกุล อิงคุทานนท์, : 2537 : 48) ได้กล่าวถึง ข้อดีของการมีเมียน้อยในสังคมไทย โดยกล่าวว่า "สังคมไทยในอดีตนั้นอนุญาตให้ผู้ชายมีเมียหลายคนได้ และอยู่ภายใต้หลังคาเรือนเดียวกัน ลักษณะสังคมเช่นนี้เป็นการปลดปล่อยสตรีผู้เป็นเอกภรรยาให้พ้นจากฐานะ "ทาสทางเพศ" (เพราะผู้ชายมีสิทธิที่จะแต่งงานกับผู้หญิงคนใดคนหนึ่งเอาไว้เพื่อบำบัดความต้องการทางกามารมณ์ของตน) ทำให้สตรีผู้เป็นเอกภรยานั้นอยู่ในฐานะเจ้าของบ้านเช่นเดียวกับผู้ชาย เป็นเพื่อน เป็นที่ปรึกษาหารือ และเป็นผู้ที่รับผิดชอบความสงบเรียบร้อยภายในบ้าน มีสิทธิและอำนาจที่จะปกครองอนุภรรยาทั้งปวง จำนวนของภรยาน้อยแห่งสามีตนและ สวัสดิการของภรยาน้อยนั้นเคยเป็นเครื่องบอกสถานภาพของสตรีไทยสมัยหนึ่ง เอกภรรยาของ ข้าราชการไทยสมัยก่อนต้องเข้าไปถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาในพระบรมมหาราชวัง เช่นเดียวกับสามี หากเอกภรรยาของข้าราชการจัดให้อนุภรรยาของสามีถือเครื่องยศตามหลังเข้าไปในวังเป็นที่ประกวดประชันมาก ผู้ใดมีอนุภรรายหน้าตาดีๆ และแต่งตัวดีตามหลังเข้าไปมากก็มีชื่อเสียงว่าเป็นภรรยาที่ดี มีความสามารถ แต่วัฒนธรรมดังกล่าวนั้นเลือนหายไปจากสังคมไทยก็เพราะผู้ชายไทยเริ่มจะอายฝรั่งในเรื่องมีภรรยาหลายคน จึงมีการปิดบังในเรื่องนี้และมักให้เอกภรรยาออกรับฝรั่งแต่คนเดียว จนในที่สุดผู้ชายเองเป็นคนแก้กฎหมายห้ามเมีย บังคับให้ผู้ชายไทยมีภรรยาได้เพียงคนเดียวตามแบบฝรั่ง ต้องอยู่กับบ้านทำหน้าที่การงานในบ้าน โดยมีสามีเป็นหัวหน้าครอบครัว ทางด้านสังคมนั้นสตรีไม่มีสิทธิและไม่มีหน้าที่ทัดเทียมกับผู้ชายแต่อย่างใด"

โดยสรุปแล้วกล่าวได้ว่า ปัญหาสามีมีภรยาน้อยนั้นมีต้นตอมาจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างความเป็นหญิงและเป็นชายที่ผูกโยงแน่นกับบริบททางวัฒนธรรมทางสังคม และอำนาจทางการเมือง ภายใต้โครงสร้างที่ผู้หญิงต้องพึ่งผู้ชายทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และทางจิตใจ (จิตราภรณ์ วันสพศ์ : 2537) อีกทั้งการจัดระบบสังคมที่วางเงื่อนไขให้บทบาทหญิงคือยและมีความค่าต่ำกว่าบทบาทชาย อำนาจที่มีมากกว่าของผู้ชายจึงกลายเป็นการสร้างเงื่อนไขความชอบธรรมให้ผู้ชายอ้างถึงในการละเมิดสิทธิ และการทารุณจิตใจผู้หญิงเช่น การมีภรยาน้อยเรื่อยมาโดยตลอด

ปัญหาสามีมีภรยาน้อยนั้น อาจโยงไปสู่ปัญหาอื่น ๆ ได้อีกมากมายเช่น ปัญหาลูกขาดความอบอุ่น จนอาจนำไปสู่การติดยาเสพติดหรือก่ออาชญากรรมได้ ในด้านของภรรายหลวงก็อาจเกิดปัญหาทางด้านจิตใจอันเนื่องมาจากความเจ็บช้ำน้ำใจในการกระทำของสามี ในส่วนของภรยาน้อยนั้นก็ต้องอยู่อย่างหลบ ๆ ซ่อน ๆ ต้องปิดบังสังคม บางครั้งก็อาจรู้สึกผิดต่อศีลธรรมจนไม่มีความสุข และแม้แต่ตัวสามีที่เป็นคนกลางเองก็คงไม่มีความสุขนักและอาจอยู่ในภาวะที่ต้องเลือกว่าจะอยู่กับภรรายคนใด จนในที่สุดก็อาจนำไปสู่ปัญหาการหย่าร้างซึ่งเป็นการแตกสลายของครอบครัวในที่สุด จากสถิติการหย่าร้างของคู่สมรสดังตารางที่ 1 จะพบว่าอัตราการหย่าร้างเพิ่มขึ้นเกือบทุกปี

ตารางที่ 1 ตารางการจดทะเบียนหย่า พ.ศ. 2542-46

พ.ศ.	จำนวน(คน)
2542	66,245
2543	70,882
2544	76,037
2545	77,235
2546	74,586

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีและสารสนเทศ (2546)

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นถึงจำนวนคู่สมรสที่หย่าร้างที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกปี และจากการสำรวจของศูนย์พิทักษ์สตรี มูลนิธิเพื่อนหญิง(2544) พบว่าสาเหตุการหย่าร้างอันดับแรก คือ การที่สามีอกใจไปมีภรรยาอื่น ดังตารางข้างล่าง

ตารางที่ 2 สาเหตุการหย่าร้าง เดือนมกราคม-ตุลาคม 2544

สาเหตุ	%
สามีอกใจไปมีภรรยาอื่น	34.1%
ปัญหาชีวิต	26.0%
สามีไม่อุปการะบุตร	16.8%
สามีมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม	9.6%
สามีทำร้ายร่างกาย	8.7%
การแย่งปกครองบุตร	4.8%

ที่มา : ศูนย์พิทักษ์สิทธิสตรี มูลนิธิเพื่อนหญิง(2544)

ดังนั้นในการทำวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาถึงปัจจัยที่ทำให้ผู้หญิงยอมเป็นภรรยาอื่น ซึ่งเป็น การมองในอีกมุมมองหนึ่งหรืออีกมิติหนึ่งของปัญหาการมีภรรยาอื่นของผู้ชาย เนื่องจากปัจจัยที่ทำให้ผู้ชายมีภรรยาอื่นนั้น มีการทำการศึกษาไว้พอสมควรแล้ว จึงเป็นที่น่าสนใจว่า มีปัจจัยใดบ้าง ที่ทำให้ผู้หญิงยอมเป็นภรรยาอื่นของผู้ชาย ตลอดจนภูมิหลังและผลกระทบจากการเป็นภรรยาอื่น ปัญหาการวิจัยของการวิจัยเรื่องนี้จึงได้แก่ มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ผู้หญิงยอมเป็นภรรยาอื่น ภูมิหลัง ความเป็นมาของผู้หญิงที่เป็นภรรยาอื่นเป็นอย่างไรและได้รับผลกระทบอย่างไรบ้างจากการเป็น

ภรรยาน้อย การศึกษาในครั้งนี้จะมุ่งตอบปัญหาการวิจัยในประเด็นดังกล่าว เพื่อให้เข้าใจถึงสาเหตุแห่งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่แนวทางการ ป้องกัน ชัยชนะ และแก้ไข ปัญหาการมีภรรยาน้อยของผู้ชายได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ครอบครัวเป็นสถาบันที่มั่นคงและแข็งแรงสืบต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษากระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่ทำให้ผู้หญิงเป็นภรรยาน้อย
2. เพื่อศึกษาภูมิหลังและวิถีชีวิตของผู้หญิงที่เป็นภรรยาน้อย
3. เพื่อศึกษาผลกระทบของการเป็นภรรยาน้อย
4. เพื่อศึกษาปัญหาต่างๆ ของผู้หญิงที่เป็นภรรยาน้อย
5. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆ ของผู้หญิงที่เป็นภรรยา

น้อย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เกิดความเข้าใจถึงกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่ทำให้ผู้หญิงเป็นภรรยาน้อย
2. ทำให้ทราบถึงภูมิหลังและวิถีการดำเนินชีวิตของผู้หญิงที่เป็นภรรยาน้อย
3. ทำให้เรียนรู้ถึงผลกระทบของการเป็นภรรยาน้อย
4. ทำให้ทราบถึงปัญหาต่างๆ ของผู้หญิงที่เป็นภรรยาน้อย
5. ได้แนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆ ของผู้หญิงที่เป็นภรรยาน้อย

ขอบเขตการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการมุ่งศึกษากระบวนการขัดเกลาที่ทำให้ผู้หญิงยอมเป็นภรรยาน้อยตลอดจนภูมิหลังและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเป็นภรรยาน้อย ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้อาศัยการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้หญิงที่เป็นภรรยาน้อยในเขตกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัด (อยุธยา และกาญจนบุรี) จำนวน 9 ราย